

PARANNUSTA VAALIJÄRJESTELYIHIN ULKOMAILLA

MATTS DUMELL,
Työvoimaministeriö

Kesällä 1976 valmistuneessa Siirtolaisasiain neuvottelukunnan kolmannessa osamietinnössä pyritään saamaan sekä kotimaassa että ulkomailla asuvat Suomen kansalaiset mahdollisimman samanlaiseen asemaan suosittamalla mm. seuraavia uudistuksia:

- Ulkomailla asuvia Suomen kansalaisia koskevien vaaliluetteloiden laatimisperusteita selvennettävä.
- Äänestys mahdolliseksi myös ulkomailla eri laitoksissa oleville.

Vaalilain muutos vuonna 1972 lisäsi ulkomailla asuvien Suomen kansalaisten mahdollisuuksia osallistua kotimaan vaaleihin. Käytännön toimenpiteisiin ei kuitenkaan ryhdytty tarpeeksi ajoissa, jotta lainmuutoksen suomista mahdollisuuksista tehostaa ennakoöänestystä ulkomailla olisi voitu käyttää täysin hyväksi.

Suomessa äänioikeutetut saavat ennen vaaleja ilmoituskortin äänioikeudestaan ja äänestyspaikasta. Ulkomailla ei ilmoitusta lähetetä, koska mm. osoitteiden hankkiminen usein on mahdotonta. Siirtolaisasiain neuvottelukunta ehdottaa nyt, että ainakin Pohjoismaissa asuvien osoitteista voitaisiin pitää rekisteriä mahdollisesti solmittavan yhteispohjoismaisen sopimuksen pohjalta.

Äänestyspaikkojen lisäämiseksi ulkomailla on osamietinnössä esitetty ajatus kiertävien äänestyspaikkojen järjestämisestä. Nämä voisivat olla auki yhdellä paikkakunnalla vain osan ennakoöänestysajasta, jolloin vaalivirkailijat ehtisivät kiertää usealla paikkakunnalla ja äänestyspaikkojen lukumäärä lisääntyisi. Mietintöön liitetyn vaalitutkimuksen mukaan pitkät etäisyydet ennakoöänestyspaikoille laskivat äänestysvilk-

kautta ulkomailla huomattavasti viime edustusvaaleissa vuonna 1975.

Edellisten eduskuntavaalien ennakoöänestyksen yhteydessä ilmeni ulkomailla epäselvyyttä siitä, miten eräät ulkomailla asuvat tulisi merkitä Suomen väestökirjoihin ja siten vaaliluetteloihin. Tällaisia olisivat sellaiset Suomen kansalaiset jotka eivät koskaan ole asuneet Suomessa vaan syntyneet ulkomailla tai saaneet Suomen kansalaisuuden avioliiton kautta. Siirtolaisuusasiain neuvottelukunnan mielestä tulisi laatia selvät ohjeet heidän merkitsemisestään vaaliluetteloihin, esim. Helsingin vaaliluetteloon.

Laajassa mietinnössä esitetään myös että ulkomailla sairaaloissa ja laitoksissa oleville varattaisiin mahdollisuus äänestää. Näin ainakin silloin kun laitoksessa on useita äänioikeutettuja Suomen kansalaisia. Neuvottelukunta suosittaa lisäksi harkittavaksi parannuksia vaalien teknisiin järjestelyihin ja oikaisumenettelyyn. Vaalipiirien keskuslautakunnilla pitäisi olla käytettävissään mm. kuntien vaaliluetteloiden kopiot. Tällöin voitaisiin heti tarkistaa onko äänestäjä mahdollisesti vielä kunnan äänestysalueen vaaliluettelossa. Ulkomailla asuva suomalainen ei äänestäessään ehdottoman varmasti voinut tietää mihin vaaliluetteloon hänet Suomessa oli merkitty ellei hän itse tarkistanut asiaa Suomesta.

Ulkosuomalaisten äänioikeuden kehittymisen

Ulkomailla asuvat Suomen kansalaiset ovat tietyin edellytyksin olleet äänioi-

keutettuja Suomen valtiollisissa vaaleissa jo ennen vaalilain uudistusta vuonna 1972. Äänioikeutettuja olivat kuitenkin vain sellaiset henkilöt jotka olivat olleet Suomessa kirjoilla viimeisten kolmen vuoden aikana ennen vaalivuotta.

Vuonna 1972 uusitussa vaalilaissa säädetään että vaalipiirien vaaliluetteloihin on otettava jokainen Suomen kansalainen, joka on tai on ollut Suomessa väestökirjoihin merkitty. Mikäli henkilön kotipaikkakuntana on ollut kunta, joka ei enää kuulu Suomen alueeseen, merkitään henkilö Helsingin kaupungin vaalipiiriin vaaliluetteloon.

Vuonna 1958, jolloin pidettiin ensimmäiset valtiolliset vaalit silloisen uuden vaalilain hyväksymisen jälkeen, oli ulkomailla tilaisuus äänestää 31 lähetystössä ja edustustossa. Vuonna 1962 kohosi äänestyspaikkojen lukumäärä ulkomailla 36:een. Vuoden 1966 vaaleissa kipusi ulkomailla äänestäneiden määrä jo runsaaseen 4 300:aan.

Vielä vuoden 1966 vaaleissa ei ulkomaille suunnattu valtiovallan tai poliittisten puolueiden taholta minkäänlaista konkreettista tiedotustoimintaa. Vaaleista tiedottaminen tapahtui pääasiassa Suomessa, lähinnä silmällä pitäen niitä henkilöitä jotka sattumalta vaalien aikana oleskelsivat ulkomailla.

Vuoden 1970 eduskuntavaaleissa tiedotettiin ensimmäisen kerran määrätietoisesti ulkosuomalaisille äänestysmahdollisuudesta; samoin vuonna 1972. Ulkosuomalaisten

käytännön äänioikeutta parannettiin erityisin toimenpitein, mm. äänestyspaikkoja lisäämällä ja päivälehdissä ilmoittamalla. Myös Suomen poliittiset puolueet olivat kiinnostuneita ulkosuomalaisista. Puolueiden ja valtiovallan kiinnostus johtui mm. vuosien 1969–70 suuresta muuttoaallost, jolloin noin 80 000 suomalaista muutti Ruotsiin. Tähän lukuun sisältyi kymmeniätuhansia äänestäjiä. Vuonna 1972 oli äänestyspaikkojen määrä Ruotsissa 18.

Vuoden 1975 eduskuntavaalien ennakoäänestyksessä äänesti 35 000 suomalaista ulkomailla, joista noin 29 000 Ruotsissa. Äänestyspaikkojen määrä oli Ruotsissa kohonnut 47:ään, ja koko maailmassa oli mahdollisuus äänestää yhteensä 161:llä paikkakunnalla. Vuoden 1975 tulosten vertailu edellisten vuosien ennakoäänestysten tuloksiin ulkomailla, osoittaa selvästi että suurin muutos on tapahtunut Ruotsin osalta. Yli 80 prosenttia kaikista ulkomailla annetuista ennakoäänistä oli vuonna 1975 Ruotsissa annettuja.

Äänioikeutettuja ovat siis nykyään kaikki Suomen kansalaiset, asuivatpa he sitten Suomessa tai ulkomailla. Vuoden 1975 valtiollisissa vaaleissa oli ennen 1.1.1974 Suomesta muuttaneet merkitty erityiseen vaaliluetteloon. Heitä oli yhteensä 305 000 henkilöä, joista osa kuitenkin todennäköisesti kuolleita tai kansalaisuutensa vaihtaneita.